

Julian Kałowski

Przystosowanie konstytucji zakonnych do zarządzeń soborowych i posoborowych

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 23/3-4, 87-97

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JULIAN KAŁOWSKI MIC

PRZYSTOSOWANIE KONSTITUCJI ZAKONNYCH DO ZARZĄDZEŃ SOBOROWYCH I POSOBOROWYCH

Treść: Wstęp. I. Śluby zakonne. II. Życie wspólne. III. Modlitwa. IV. Apostolat. V. Zarząd. Zakończenie.

Wstęp

Zakony, podobnie jak inne instytucje w Kościele, podlegały różnym przeobrażeniom i zmianom, w wyniku czego wyodrębniło się wiele form życia konsekrowanego Bogu. Już od początku swego istnienia zakony pozostawały pod szczególną pieczę Kościoła, który wytyczał im właściwą drogę postępowania, nawoływał zakonników do pierwotnej gorliwości i do realizowania zadań wyznaczonych przez założycieli, a życie zakonne w razie zaistnienia potrzeby poddawał reformie.

W celu zapewnienia bardziej skutecznego kierownictwa i opieki nad poszczególnymi instytutami rad ewangelicznych, władze kościelne wydawały odpowiednie zarządzenia i normy wykonawcze. Na skutek tego prawodawstwo zakonne w ciągu długiej historii swego istnienia wielokrotnie się zmieniało i z polecenia władzy kościelnej dostosowywało swoje reguły, konstytucje, zwyczajniki lub inne zbiory aktów prawnych do aktualnie obowiązujących zarządzeń Kościoła¹.

Również i sobór Watykański II, którego głównym celem była odnowa Kościoła i uczynienie Go bardziej zrozumiałym, zarządził przeprowadzenie odnowy życia zakonnego przystosowanej do aktualnych wymogów czasu. W tym celu sobór dwa podstawowe

¹ Por. *Normae secundum quas S. Congr. Episcoporum et Regularium procedere solet in approbandis novis institutis votorum simplicium*, Typis S. C. de Propaganda Fide 1901; *Normae pro approbandis congregationibus religiosorum votorum simplicium novo Iuris Canonici accommodatae*, Romae 1917; *De regulis et constitutionibus religiosorum ad normam canonis Codicis Iuris Canonici reformandis*, AAS 10/1918/290; *Normae secundum quas Sacra Congregatio de Religiosis in novis religionibus congregationibus approbandis procedere solet*, AAS 13/1921/312—319; *Declaratio circa religionum constitutiones Codici reformatas S. Congregationis pro revisione subiciendas ex decreto 26 iunii 1918, 26 octobris 1921*, AAS 13/1921/538—539; Ponadto możnaby wymienić szereg innych zarządzeń wydanych przez Stolicę Apostolską.

dokumenty, z których jeden, poświęcony zakonom, jest zawarty w rozdziale VI konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium*, drugi natomiast, dekret *Perfectae caritatis*, dotyczy przystosowanej odnowy życia zakonnego. W dekreście tym zarządono przeprowadzenie zmian w prawodawstwie zakonnym, co wyrażono w następujący sposób: „Dlatego też konstytucje, „dyrektoria”, zwyczajniki (libri usuum), modlitewniki, ceremoniały i tym podobne książki należy poddać odpowiedniej rewizji, a po usunięciu przepisów przestarzałych dostosować do dokumentów wydanych przez ten święty Sobór”². Natomiast papież Paweł VI, wydał zarządzenia wykonawcze, w których bardziej szczegółowo określił zasady i kryteria według których powinno przebiegać dostosowywanie prawodawstwa zakonnego, a zwłaszcza konstytucji, do wytycznych soborowych³.

Jak już wykazało doświadczenie, przy dostosowywaniu konstytucji zakonnych do wytycznych soborowych i posoborowych zaznaczyły się niewłaściwe dowolności. Wiele bowiem instytutów rad ewangelicznych, nie licząc się z duchem założycieli i tradycjami, tworzyło sobie całkiem nowe konstytucje⁴. Dlatego w *Commentarium pro religiosis* opublikowano specjalną instrukcję w formie Schematu pt. *Index articuloꝝ pro redigendis constitutionibus. Constitutiones. Quid in iis est scribendum*⁵.

Należy jednak zwrócić uwagę, że wspomniany zestaw artykułów nie został promulgowany przez Kongregację. Jest on przeznaczony przede wszystkim jako pomoc dla tych wszystkich, którzy biorą udział w układaniu konstytucji lub przystosowywaniu takowych do wytycznych soborowych i posoborowych⁶.

Uwzględniając jednak fakt, że ów zestaw artykułów opiera się na wytycznych zawartych w motu proprio *Ecclesiae sanctae*⁷ i że jest wynikiem doświadczenia tych, którym polecono pracę nad rewizją konstytucji, możemy wysunąć słuszny wniosek, że jest on pomocny przy dostosowywaniu konstytucji do zarządzeń soborowych i posoborowych.

Obecnie zajmujemy się bliżej tym Schematem, a zwłaszcza rozpatrywanymi w nim kolejno zagadnieniami oraz podsumowanymi

² *Perfectae caritatis*, 3.

³ Motu proprio *Ecclesiae sanctae*.

⁴ Saстре E., *De normis ad codices congregationum religiosarum congruenter recognoscendos*, *Commentarium pro religiosis et missionariis*, 59/1978/139—140.

⁵ *Commentarium pro religiosis et missionariis*, 59/1978/191—200; Zob. tamże, 61/1980/144—146.

⁶ Por. Tamże, s. 191.

⁷ Tamże.

sugestiami czy też propozycjami, które z korzyścią możnaby uwzględnić w zbiorze zasadniczych ustaw poszczególnych instytutów zakonnych.

Na wstępie *Schematu* zaznaczono, że nie traktuje on o takich zagadnieniach jak: o naturze, celu i charakterze instytutu, formacji zakonników, ich wydalaniu, zwalnianiu ze ślubów i z życia wspólnego. Uczyniono to zaś dlatego, że wszystko, co odnosi się do celu, charakteru i natury życia poświęconego Bogu, w myśl zarządzeń soborowych i późniejszych wytycznych posoborowych ma pozostać niezmiennie⁸. Kapituły zaś zajmujące się przystosowaniem konstytucji do nowych dyrektyw mogą jedynie rozpatrywać i ustalać środki, które ich zdaniem przyczynią się do lepszej realizacji celu i spełnienia zadań nakreślonych im przez założycieli⁹.

Jak już wspomniano, *Schemat* pomija ponadto problemy odnoszące się do formacji i kształcenia zakonników, gdyż, jak zaznacza, sprawa ta zostanie w przyszłości uregulowana przez specjalnie wydany dokument, który uwzględni całokształt tego zagadnienia. Trudno dziś powiedzieć, jakie sprawy zostaną w szczególności rozpatrzone w zapowiedzianym dokumencie. Być może, że Kongregacja zwróci większą uwagę na dyscyplinę zakonną oraz anuluje niektóre wytyczne zamieszczone w instrukcji *Renovationis causam*. Ponadto *Schemat* pomija wszystko to, co jest związane z kwestią wydalania zakonników, zwalniania ich ze ślubów i życia wspólnego, jako że przy rozwiązywaniu tych problemów należy się ściśle stosować do zasad prawa powszechnego.

I. Śluby zakonne

Śluby zakonne należą do istoty stanu zakonnego, dlatego też wszystko to, co jest z nimi związane, powinno być rozpatrywane na początku konstytucji. Zanim jednak w konstytucjach przystąpi się do omawiania poszczególnych rad ewangelicznych trzeba rozważyć zagadnienie ślubów w ogólności. Należy to uczynić według następującego planu: 1. Określić i scharakteryzować naturę teologiczno-ascetyczną konsekracji, czyli całkowitego oddania się Bogu poprzez ślubowanie rad ewangelicznych; 2. Wyliczyć i bliżej określić, bez wdawania się w niepotrzebne dyskusje, elementy istotne i zasadnicze trzech ślubów zakonnych.

Dopiero po zapoznaniu się z problemami odnoszącymi się do ślubów w ogólności, należy przystąpić do dokładnej analizy po-

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

szczególnych rad ewangelicznych, czyli ślubów zakonnych. Zgodnie z kolejnością zastosowaną przez konstytucję dogmatyczną o Kościele *Lumen gentium*¹⁰, kapituły generalne winny umieścić w konstytucjach na pierwszym miejscu wszystko to, co odnosi się do czystości, ubóstwa i posłuszeństwa.

Powyższy Schemat podaje nie tylko pewne szczegóły, które obowiązkowo powinno się uwzględnić przy omawianiu kwestii odnoszących się do rad ewangelicznych, lecz także przy szczegółowym rozpatrywaniu proponuje zachowanie pewnej kolejności. Co się zaś tyczy kolejności kwestii poruszanych w tej części konstytucji, które poświęcone są ślubom, to według Schematu powinna ona być następująca:

1. Omówić wartość nadprzyrodzoną ślubu;
2. Właściwy przedmiot ślubu;
3. Środki konieczne do jego zachowania.

Z tego też względu, że w niektórych instytutach rad ewangelicznych członkowie ich oprócz trzech zasadniczych ślubów składają jeszcze dodatkowe zobowiązania lub przyrzeczenia, Schemat przewiduje specjalny rozdział o tych właśnie zobowiązaniach. Jeśli zaś chodzi o kolejność rozpatrywanych w tym rozdziale zagadnień, to należy:

1. Jasno określić walor duchowy ślubu;
2. Dokładnie sprecyzować zgodność tegoż ślubu lub przyrzeczenia ze specyficznym celem danej rodziny zakonnej;
3. Wskazać środki wymagane do wypełnienia dodatkowych zobowiązań lub przyrzeczeń.

II. Życie wspólne

Według obecnie obowiązującej dyscypliny kościelnej stanowi ono jeden z podstawowych elementów życia zakonnego. Z tego więc powodu, oczywiście w warunkach normalnych, nie można wyobrazić sobie dzisiaj życia zakonnego bez życia wspólnego. Dlatego wspomniany Schemat, czyli zestaw artykułów, które należy uwzględnić przy redagowaniu konstytucji, zagadnienia odnoszące się do życia wspólnego omawia bezpośrednio po ślubach zakonnych. I tutaj, podobnie jak przy rozpatrywaniu innych kwestii, Schemat podaje pewien plan, według którego należy w konstytucjach rozważać sprawę dotyczące życia wspólnego:

1. Przede wszystkich konstytucje powinny określić i jasno sprecyzować wartość duchową życia wspólnego. Należy więc zaznaczyć, że opiera się ono na miłości Boga i bliźniego (*współbraci Perfectae caritatis*, 15, 1).

¹⁰ *Lumen gentium*, 43.

2. Omówić i bliżej scharakteryzować przejawy życia wspólnego ad intra, a zwłaszcza zająć się jego przymiotami, którymi są:

- a) duch rodzinny, tj. taki, który winien się odznaczać wzajemnym szacunkiem pomiędzy młodymi i starszymi, zdrowymi i chorymi etc.;
- b) odpowiedzialność za powierzone sobie obowiązki, zachowanie ubóstwa, poszanowanie dobra wspólnego, odpowiedzialność w rozwiązywaniu problemów;
- c) troska zarówno o chorych jak i o rekonwalescentów oraz modlitwa za zmarłych;
- d) regularność w odprawianiu wspólnych ćwiczeń duchowych, zachowanie klauzury i używanie stroju zakonnego.

3. Życie wspólne ad extra.

Każda wspólnota w zewnętrznej swojej działalności powinna być:

- a) społecznością według własnych charyzmatów otwartą na potrzeby zarówno Kościoła powszechnego jak i lokalnego;
- b) wspomniany schemat zaznacza, że w dyrektorium lub statutach winno się uwzględnić takie zagadnienia jak: kontakty członków z rodziną, osobami odwiedzającymi (gośćmi); korespondencja i uprawnienia przełożonych odnośnie do korespondencji; korzystanie ze środków społecznego przekazu; odwiedzanie rodziny w czasie ferii etc.

III. Modlitwa

Należy ona do tych elementów, bez których nie może istnieć prawdziwe życie zakonne Dlatego też problemowi modlitwy Schemat poświęca stosunkowo dużo miejsca i stąd w odwołanych konstytucjach powinno się zwrócić uwagę i omówić następujące aspekty modlitwy:

1. Wartość modlitwy w życiu zakonnym (Perfectae caritatis, 6; Evangelica testificatio, 42, 45);

2. Formy modlitwy:

- a) Ofiara Mszy świętej, nazwana centrum i szczytem wszelkiej modlitwy i pobożności. Na poparcie tego stwierdzenia Schemat przytacza teksty zaczerpnięte z dokumentów soboru Watykańskiego II (Perfectae caritatis, 6; Evangelica testificatio, 11). W końcowej części tego punktu Schemat zaznacza, że w poszczególnych instytutach rad ewangelicznych winno się określić i ustalić formy uczestniczenia we Mszy św.;
- b) Komunia św. — przez Jej przyjmowanie wzrasta wola miłowania Chrystusa aż do oddania własnego życia za Niego (Evangelica testificatio, 47);

- c) czytanie i rozważanie Słowa Bożego (Pisma św.). Schemat podkreśla rolę i znaczenie Pisma św. w życiu i działalności zakonników (*Lumen gentium*, 28);
 - d) *Officium divinum*. W zestawie artykułów służących jako pomoc do redagowania konstytucji zalecono, by członkowie wspólnot zakonnych zamiast „Małych Oficjum” odmawiali *Brewiarz* czy to w części, czy w całości, a to w tym celu, by w sposób doskonalszy uczestniczyć w życiu Kościoła (*Ecclesiae sanctae*, II, 20).
 - e) duch pokuty i sakrament pokuty. Konstytucje w oparciu o dokumenty soborowe i posoborowe powinny jasno określić zarówno wartość sakramentu pokuty jak i ducha pokuty, czyli umartwienia, dla rozwoju życia zakonnego i postępu w doskonałości chrześcijańskiej (*Decr. Dum canonicarum*, 1, 2);
 - f) modlitwa indywidualna. Schemat zaznacza, że w tym celu, „by zakonnicy głębiej i bardziej owocnie uczestniczyli w przenaświętszej Eucharystii i publicznej modlitwie Kościoła oraz by całe ich życie duchowe obfitszy otrzymało pokarm, należy zamiast mnogości modlitw ustnych więcej zostawić miejsca na modlitwę myślną, z zachowaniem jednak pobożnych ćwiczeń, przyjętych powszechnie w Kościele i dołożeniem należytej troski, by pilnie pouczać zakonników o prowadzeniu życia duchownego” (*Ecclesiae sanctae*, II, 21, tłumaczenie wg. *Charyzmat życia zakonnego*, s. 220—221).
- Na końcu tego punktu Schemat zaleca, by w konstytucjach podać przynajmniej minimum tego, co dotyczy zarówno modlitwy indywidualnej jak i wspólnej, oraz określić czas przeznaczony na odbywanie wspólnych ćwiczeń duchowych (np. rekolekcji).

IV. Apostolat

Wszyscy członkowie realizacji rad ewangelicznych zobowiązani są do apostołstwa. Dlatego problem ten winien znaleźć odpowiednie naświetlenie w odnowionych konstytucjach zakonnych. Stąd zgodnie z proponowaną przez Schemat kolejnością należy w konstytucjach omówić następujące zagadnienia odnoszące się do apostołatu osób zakonnych:

1. Natura apostołatu. Trzeba tu wskazać, że głównym źródłem apostołatu jest Chrystus, a celem wszelkiej działalności apostołskiej jest przepowiadanie Chrystusowej nauki zarówno czynem, jak i słowem (*Apostolicam actuositatem*, 4, 6; *Evangelii nuntian-di*).

2. Udział zakonników w apostołacie:

- a) wszyscy zakonnicy z samej natury życia zakonnego przynależą do dynamicznej działalności Kościoła. Wielki udział w apostołstwie mają zakonnicy i zakonnice oddający się modlitwie, milczeniu, pokucie i ofierze. Inni zaś zakonnicy bezpośrednio poświęcają się apostołstwu (Evangeliæ nuntiandi, 69);
- b) zachowanie ścisłej łączności pomiędzy apostołatem i życiem zakonnym. Na poparcie tego stwierdzenia Schemat przytacza zacytowany z *Perfectæ caritatis*, 8. W związku z tym, by lepiej odpowiedzieć na współczesne potrzeby duszpasterskie, wszelkie instytuty zakonne powinny swoje konstytucje i zwyczaje odpowiednio zmodyfikować i uzgodnić z wymaganiami apostołstwa, któremu się oddają (*Perfectæ caritatis*, 8);
- c) wszyscy zakonnicy i zakonnice mają swoim życiem i przykładem świadczyć o bezgranicznej miłości Chrystusa Pana (*Evangelica testificatio*, 53).

3. Cel apostołski instytutów. Co się tyczy celu apostołskiego jakiejś rodziny zakonnej, to jeśli konstytucje go określają, powinny go wyrazić w jasny sposób.

4. Środki:

- a) Konstytucje powinny w sposób jasny określić i wskazać na specyficzne dzieła, jeśli takie by były, używane przez instytut do osiągnięcia celu apostołskiego;
- b) w konstytucjach należy zaznaczyć, że wszelkie dzieła apostołskie powinny być podejmowane przez wspólnotę zakonną, lub wykonywane w jej imieniu. Z tego jednak względu, że wiele osób zakonnych wykonuje część swoich obowiązków poza wspólnotą i podejmują prace, do których ma przygotowanie, trzeba rozważyć, czy podjęte zadania są zgodne z celem instytutu i czy przy wykonywaniu ich zachowane są istotne elementy życia zakonnego (*Evangelica testificatio*, 26).

5. Łączność z Kościołem (władzą kościelną). Jak zaznaczają dokumenty Kościoła, wszystkich zakonników, także wyjętych, obowiązują normy i zarządzenia wydane przez ordynariusza miejsca odnośnie do różnych dzieł apostołstwa. Dlatego konstytucje winny dążyć do tego, by wszelkie akcje duszpasterskie były podejmowane i uzgadniane z władzą diecezjalną (*Evangeliæ nuntiandi*, 69; *Ecclesiae sanctæ*, I, 25, 1).

6. Współpraca z innymi. W myśl dekretu o apostołstwie świeckich, konstytucje winny zaznaczyć, że wszyscy zakonnicy w tym, co dotyczy apostołstwa, mają obowiązek współpracować z klerem diecezjalnym, z innymi instytutami zakonnymi oraz osobami świeckimi (*Apostolicam actuositatem*, 25—27).

7. Formacja apostołska. Przede wszystkim zgodnie z dokumentami kościelnymi, konstytucje winny dokładnie określić kryteria doboru kandydatów do apostołstwa oraz omówić sposób ich formacji nie tylko religijnej, ale i zawodowej (specjalistycznej) (*Perfectae caritatis*, 18; *Ecclesiae sanctae*, II, 33—38; *Renovationis causam...* etc.).

V. Zarząd

Problem zarządu i wszystkie sprawy z nim związane rozpatruje Schemat w końcowej swej części. Przy tym należy zaznaczyć, że rozdział ten jest najdłuższy, najbardziej ze wszystkich partii Schematu rozbudowany i zagadnienia związane ze sposobem wykonywania władzy, zarządzaniem i zarządem, omawia pod różnymi aspektami. Z tej racji wszyscy ci, którym powierzono pracę nad dostosowywaniem konstytucji do wytycznych soborowych i posoborowych, powinni przy rozpatrywaniu kwestii odnoszących się do zarządzania, zachować porządek i kolejność wskazaną przez Schemat i na tym tle omówić następujące sprawy:

1. O zarządzie w ogólności:
 - a) o naturze władzy w społecznościach rad ewangelicznych. W tym punkcie konstytucji należy wskazać, że władza i posłuszeństwo służą dobru wspólnemu i stanowią jakby dwie uzupełniające się strony tego samego aktu uczestnictwa w ofierze Chrystusa. Dlatego trzeba, by ci, którzy sprawują władzę, wykonywali ją z miłością, a zakonnicy, by wypełniając polecenia przełożonych naśladowali Chrystusa i w ten sposób włączali się w plan zbawczy Boskiego Mistrza (*Evangelica testificatio*, 26);
 - b) władza w instytutach rad ewangelicznych pochodzi od najwyższej władzy kościelnej i od niej jest uzależniona. Wynikiem tego stanu rzeczy jest: uznanie przez władzę kościelną celu czyli zadania, jaki poszczególny instytut ma do spełnienia w Kościele (*Lumen gentium*, 12); kierowanie praktyką rad ewangelicznych, które w sposób doskonały sprzyjają miłości Boga i bliźniego (*Lumen gentium*, 45);
 - c) sposób sprawowania władzy w społecznościach rad ewangelicznych. Konstytucje winny zwrócić uwagę na to, by władza była wykonywana w duchu służebności (*Perfectae caritatis*, 14). W zależności od sposobu jej wykonywania może ona być kolegialna lub personalna (*Perfectae caritatis*, 14; *Evangelica testificatio*, 25; *Decr. Congr. Rel. et I. S. 2. 2. 1972*). Należy też zadbać o to, by członkowie

wspólnoty mieli udział w trosce o dobro wspólne. Z tego względu należy w konstytucjach podkreślić, by przełożeni w ważniejszych sprawach zasięgaliby rady całej wspólnoty (*Ecclesiae sanctae*, II, 18). Co się tyczy zasady pomocniczości, to przełożeni niższych stopni, w celu łatwiejszego wykonywania władzy i stosownie do potrzeb, winni otrzymać odpowiednie uprawnienia, głównie w tym celu, by nie mnożyć zbyt częstych odwołań do władz wyższych (*Ecclesiae sanctae*, II, 18).

2. Kapituła generalna jako najwyższa władza wewnętrzna instytutu rad ewangelicznych.

W rozdziale traktującym o kapitule generalnej *Schemat* podaje następujące zagadnienia, które należy uwzględnić we wszystkich konstytucjach życia konsekrowanego Bogu:

- a) określić czas zwoływania kapituły generalnej zwyczajnej;
- b) podać warunki wymagane przez prawo do zwoływania kapituły nadzwyczajnej;
- c) określić, kto jest uprawniony do zwoływania kapituły;
- d) wskazać, kto może brać udział w kapitule (*Perfectae caritatis*, 14; *Ecclesiae sanctae*, II, 18);
- e) wyliczyć zadania kapituły generalnej, do których między innymi należy troska o należyty poziom życia zakonnego, wydawanie koniecznych zarządzeń, wybór przełożonego generalnego i jego radnych oraz urzędników wyższych [(*Officiales Maiores*) (*Ecclesiae sanctae*, II, 19)].

3. Zarząd generalny. Z tego względu, że na czele zarządu generalnego stoi przełożony generalny, konstytucje w pierwszej kolejności powinny omówić wszystkie problemy związane z funkcją generała danej wspólnoty zakonnej:

- a) określić zakres jego władzy i obowiązków;
- b) wskazać, że ma on obowiązek przeprowadzenia wizytacji i że według konstytucji sprawuje władzę personalną nad całym instytutem;
- c) określić przymioty wymagane od kandydata na urząd przełożonego generalnego;
- d) oznaczyć czas trwania jego urzędu;
- e) określić zakres obowiązków sprawowanych przez zastępcę przełożonego generalnego zarówno w czasie wakansu urzędu generała jak i przypadku jego nieobecności lub innej przeszkody;
- f) omówić wszystkie problemy związane z obowiązkami i uprawnieniami radnych generalnych, a więc zająć się takimi sprawami jak: wybór radnych, czas trwania urzędu radnych, obowiązki radnych. W tym samym punkcie kon-

stytucje winny zająć się kwestiami odnoszącymi się do urzędników wyższych.

4. Zarząd prowincjalny (regimen intermedium). Na wstępie tego rozdziału Schemat zaznacza, że kapituła generalna powinna ustanowić normy, które trzeba zachować przy zakładaniu i zmianie prowincji. Normy te należy włączyć do konstytucji (S. Cong. Rel. et I. S. 4. 6. 1970). W dalszej kolejności konstytucje mają obowiązek omówić zarówno problemy odnoszące się do osoby i zakresu władzy przełożonego prowincjalnego jak i zarządu prowincjalnego. A chodzi tu więc o takie sprawy jak: przymioty wymagane na urząd przełożonego prowincjalnego, czas trwania urzędu, obowiązki, wizytacja, zastępca przełożonego prowincjalnego, rada prowincjalna i urzędnicy prowincjalni.

5. Zarząd lokalny. W rozdziale konstytucji zakonnych o zarządzie miejscowym, Schemat zaleca, by zamieścić normy odnoszące się do erekcji, modyfikacji i zniesienia domów zakonnych. W dalszej natomiast kolejności należałoby w konstytucjach omówić problemy związane z zarządem miejscowym, tj. zakres obowiązków przełożonego miejscowego, przymioty wymagane od kandydata na urząd przełożonego lokalnego, wybór przełożonego, czas trwania jego urzędu. W tym samym rozdziale traktującym o zarządzie lokalnym należy ponadto określić uprawnienia i obowiązki zastępcy przełożonego miejscowego i jego rady oraz rolę i znaczenie ekonoma czyli zarządcy dóbr materialnych.

6. Zarząd dobrami doczesnymi. Ostatni punkt poświęca Schemat problemowi odnoszącemu się do zarządu dóbr doczesnych czyli materialnych. Ze sprawami materialnymi wiąże się wiele zagadnień, dlatego w konstytucjach powinno się im poświęcić należne miejsce. Tak więc kapituły generalne i komisje, które pracują na dostosowywaniem konstytucji do wytycznych obecnego prawodawstwa odnośnie do zarządu dóbr, powinny umieścić w podstawowych kodeksach zakonnych następujące dyrektywy:

- a) określić uprawnienia do nabywania dóbr materialnych i zdolność do ich posiadania;
- b) omówić sprawę administrowania dobrami;
- c) podać zasadnicze wytyczne czyli normy dotyczące zarządu i administrowania dobrami doczesnymi.

Zakończenie

Z treści omówionego zestawu artykułów, które należy uwzględnić przy redagowaniu i dostosowywaniu konstytucji zakonnych do prawodawstwa soborowego i posoborowego, wynika, iż obejmują one całokształt zasadniczych i wciąż aktualnych problemów

życia zakonnego. Schemat pragnie przed ostateczną aprobatą konstytucji zakonnych przypomnieć oraz zwrócić uwagę na właściwy kierunek przystosowywania odnowy życia zakonnego do współczesnych czasów.

**De renovatione constitutionum religiosarum earumque novo iuri
accommodatione**

In praesenti elaboratione auctor certiore facit Lectorem Polonum de Schemate in Commentario pro religiosis et missionariis 59/1978/191 — 200 typis impresso ad instruendos religiosos in eorum constitutionibus novo iuri accommodandis spectanti. Eum in finem positae sunt atque explicatae quaestiones hae: de votis religiosorum in genere et in specie, de vita communi, de vita orationis, de apostolatu, de regimine in genere et in specie, nec non de administratione bonorum temporalium